

They explicate the complex bonds between diasporas, nationalism(s) and the role of women as political activists both in their country of origin and in the diaspora. Religion is a major unifying and dividing political instrument among Muslims in the diaspora. Three articles in the book address the question of the Islamic headdress or *hijab*. Not only do they show ways of 'accommodating protest' towards the host society, but also disclose tensions between the different generations in the diaspora and conflicts between groups of the same diaspora. Thus, as in other parts of the world diasporas in Scandinavia can become spaces of coercion where the constraints of enduring territorial and ethnic roots, interpretations of religion and ideas of homogeneous identities may hinder women from trying out other ways of being.

The notions of stability and contentment are often missing from studies on migration and diasporas, also in this book. Although the women taken as examples in the collection of articles in *Negotiating Identity in Scandinavia* are empowered by the social and political settings of the Scandinavian country they have migrated to, they do not seem to be at peace. They appear to be constantly drawn in multiple directions and to linger in a transitional phase of being or identity process. The changes in their status affect their relations with their families and communities, and much remains to be done when it comes to renegotiate gender roles among the men and boys. This, however, might change in the generations to come.

References

Ahmed, Sara; Castañeda, Claudia; Fortier, Anne-Marie and Sheller, Mimi (eds.) 2003. *Uprootings/Regroundings: Questions of Home and Migration*. Oxford: Berg.

Ang, Ien 2001. *On Not Speaking Chinese. Living between Asia and the West*. London: Routledge.

Brubaker, Rogers 2005. The 'Diaspora' Diaspora. *Ethnic and Racial Studies* 28/1: 1-19.

Clifford, James 1994. Diasporas. *Cultural Anthropology* vol. 9 nr. 3: 302-328.

Clifford, James 1997. *Routes. Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge Mass: Harvard University Press.

Gunhild Borggren og Rune Gade (red.) 2013. *Performing archives/archives of performance*. Museum Tusulanum Forlag, København. 495 sider.

Anmeldt av Peter Forrás

Performing archives/archives of performance er den lett dialektiske tittelen på en artikkelsamling redigert av Gunhild Borggren og Rune Gade. Redaktørene har bakgrunn fra institutt for kunst- og kulturvitenskap ved Københavns universitet. Bidragsyterne ellers har liknende fagbakgrunn fra kunsthistorie, medievitenskap, performancestudier eller fra utøvende kunst. Som tittelen tilsier handler boka om sammenhengen mellom arkiv og performancekunst, og er dermed en vri på de siste femten årenes interesse for arkivpraksiser og arkivteori, særlig innenfor kunstfagene og medievitenskap. Artikkene er kanskje først og fremst skrevet for en leserkrets med kjennskap til samtidskunst og performancekunst. Men dersom man leser tekstene med vekt på det arkivteoretiske kan de være relevante også fra et kulturvitenskapelig ståsted. At dokumenter lagres, bevares, klassifiseres og

brukes i en kultur har åpenbart implikasjoner for forskning på kultur. Intensjonen til redaktørene er å belyse grenser, sammenhenger og motsetningsforhold mellom arkiv og kunst (performancekunst). Samtidig gjør redaktørene i innledningen klart at performancebegrepet kan forstås utover kunstinstitusjonen. Det kan være et begrep for kulturelle fenomener der skillet mellom det som er levende og det som er mediert overskrides eller dekonstrueres.

Innledningen gir en god innføring i hvilken generell problematikk forholdet mellom arkiv og performance gir opphav til. Det teoretiske utgangspunktet for boka synes å være at arkiv og performance kan defineres som et motsetningspar. Arkivet står for det som er bestandig, stabilt og reproduserbart, mens performance i sitt vesen er flyktig, bundet til en bestemt tid og et bestemt sted, og noe som unndrar seg reproduksjon og gjentakelse. På den ene siden forstås arkivet som et sted for dokumentasjon, lagring og mediering av kulturelt materiale med gjenfinning eller gjentakelse som formål. På den andre siden er performance handlinger i en situasjon som har sitt formål i å kommentere eller uttrykke noe der og da. Redaktørene refererer på en oppklarende måte til det som er en sentral teoretiker for dem, nemlig Peggy Phelan som definerer performansen som noe ikke-reproduserbart. Performance er en hendelse som skjer der og da og kan ikke overføres til ettertiden eller til en annen situasjon. For arkivbegrepets del får jeg inntrykk av at det er noe mer udefinert. Selv om arkivkunst og arkivteori i enkelte fagmiljøer har spredt seg som ild i tørt gress og gitt opphav til en såkalt "arkivvending", blir samtidens arkivteoretikere som Wolfgang Ernst, Aleida Assmann, Knut Ebeling, ikke nevnt. Arkivbegrepet blir stående som en "kulturteknisk universalmetafor" for sammenhengen mellom kollektivt minne og lagringstek-

nologi, som Ernst uttrykker det i *Das Rumoren der Archive: Ordnung aus Unordnung* fra 2002. Det er generelle referanser til Derridas og Foucaults arkivbegreper, men en mer utfyllende arkivteoretisk avklaring kunne kanskje tydeligere plassert hvordan tematiseringen av performancekunst eventuelt tilfører noe nytt også til (ren) arkivforskning.

Ut fra det som er sagt hittil skulle en kunne tenke på performance og arkiv som gjensidig utelukkende; performance er ureprodusertbart, mens arkiv reproduserer. Redaktørene legger imidlertid til grunn en mer tvisynt tilnærming til arkiv og performance. De hevder at arkiver er noe som kan gjøres, og samtidig at performancekunsten bruker arkivet som en del av sitt materielle grunnlag. Dessuten er det også slik at performancekunsten har etterlatt seg og fremdeles etterlater seg rester og spor i kulturen som nettopp kan forstås ut fra en arkiveringslogikk. Kunstens performative aspekt ser ut til å forsvinne etter dens fremføring, men samtidig blir performance forsøkt lagret, tatt opp og bevart enten som en del av performansen eller for arkivmessige formål. Institusjonelle arkiveringsaktører som museer, gallerier, og samlinger er opptatt av å lagre performance. I innledningen blir det understreket at forholdet mellom dem er karakterisert ved utveksling og utvidelse. Å ta 'performancelevninger' på alvor enten i form av kroppsliggjorte erfaringer eller i form av tekniske medier, betyr at problematikken omkring arkiv og performance handler om å beskrive hvordan arkivet kan 'gjøres' på ulike måter, og hvordan performance kan stå i et refleksivt forhold til det den lar være igjen.

Samlet sett gir boka et godt innblikk i hva som beveger seg i dagens performance- og arkivkunst, og peker på noen forbindelser til samtidskulturen. Den inneholder 25 artikler fordelt på tre kategorier; onto-

logi, arkivets performativitet i og utenfor kunsten og ulike former for 'gjøren' av arkivet innenfor kunsten. Selv fikk jeg mest ut av innledningen, som jeg synes peker på noe avgjørende ved motsetningsparet performance/arkiv, og beslektede motsetninger som original/kopi eller produksjon/reproduksjon – det er i mellomrommene de interessante tingene foregår. Den beste seksjonen av artikler er etter mitt syn den som konkret diskuterer hvordan performance og arkiv blandes inn i hverandre. Andre gir gode kommentarer til for eksempel hvordan overvåkningsteknologi i dagens kultur inngår som en del av arkivet, det er artikler som anlegger kritiske

perspektiver på "bienalliseringen" av kunsten, og det er artikler om hvordan kunst kan tematisere kollektivt minne. Særlig sistnevnte gruppe er interessant for kulturforskere som arbeider med kulturelt minne. Et minus metodologisk sett er at artiklene fremstår som ganske like når det gjelder tilnærming. Nesten samtlige av artiklene er bygget opp som casestudier over enkeltperformanser. Det blir viet mye plass til å gjengi 'verkene' og lite plass til å sette dem inn i en kontekst. Kanskje viser dette indirekte artikkelsamlingens hovedpoeng; det er vanskelig å reprodusere performancekunst, også i form av en akademisk artikkelsamling.